

Atf Bilgisi: Ergen, Y. ve Aydeniz, H. (2020). Yeni toplumsal hareketler ve yeni medya ilişkisi ekseninde futbol taraftar gruplarının siyasal mobilizasyonu. *İNİF E- Dergi*, 5(1), 88-109.

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE YENİ MEDYA İLİŞKİSİ EKSENİNDE FUTBOL TARAFTAR GRUPLARININ SİYASAL MOBİLİZASYONU*

Yunus ERGEN**

Hediyetullah AYDENİZ***

Araştırma Makalesi****

Başvuru Tarihi: 18.03.2020

Kabul Tarihi: 17.05.2020

Özet

Futbolun önemli unsurlarından birisi olan taraftar gruplarının siyasal amaçlı mobilizasyonunu odağına alan bu çalışma, taraftar gruplarının Türkiye’de meydana gelen toplumsal hareketlere -taraftar kimliğinden sıyrılmaksızın- katılım sağlayıp sağlamadığı, eğer katılım sağlıyorsa bu katılımı neden ve nasıl gerçekleştirdiği probleminde hareketle yapılmıştır. Yeni toplumsal hareketler ve yeni medya ilişkisi ekseninde ele alınan çalışmanın evrenini, Türkiye Futbol Federasyonu Süper Ligi’nde 2012-2013 sezonunda mücadele eden futbol kulüplerinin taraftarları, örneklemini ise, Süper Lig’de şampiyonluk yaşayan kulüplerin taraftar grupları oluşturmuştur. Çalışmada araştırma yöntemi olarak örnek olay incelemesi/durum çalışması tercih edilmiş ve Gezi Parkı eylemleri çalışmaya örnek olay olarak seçilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmı iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine doğrudan katılımı ele alınmış, bu çerçevede video, görüntü, açıklama, görüşme gibi çoklu veriler toplanarak analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, örneklem olarak seçilen taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine dijital katılımı ele alınmış, bu çerçevede seçili taraftar gruplarının belirlenen tarihlerde resmi Twitter hesaplarındaki paylaşımları hem nicel hem de nitel içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Gezi Parkı eylemleri örneğinde gerçekleştirilen araştırmada, taraftar gruplarının toplumsal hareketlere siyasal bir amaç güderek hem doğrudan hem de dijital katılım sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Taraftar Grupları, Yeni Toplumsal Hareketler, Yeni Medya, Gezi Parkı

POLITICAL MOBILIZATION OF FOOTBALL FAN GROUPS ON THE AXIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN NEW SOCIAL MOVEMENTS AND NEW MEDIA

Abstract

This study focuses on the mobilization of fan groups, which are regarded as important elements of football, for political purposes. The study has been done based on the problem of whether football fan groups were involved or not and why and how this involvement is occurred if they were involved in political events or movements in Turkey in a point of view of having a self-identification as a football supporter. The research is contextualized with fans of football clubs’ competitions in season of 2012-2013 in Turkish Football Federation Super League as population of the study and football clubs that had a championship at Super League as sample of the study, in the concept of the new social movements and new media. In the study, a one-sample case study was preferred as the research method and the Gezi Park protest were chosen as the case. The research was carried out in two stages. Priority was given to the direct involvement of fan groups in the Gezi Park protest, where varied media contents such as video, image, description, interview taken from multiple data sources were analyzed. In the second phase of the research, the digital involvement of the selected supporter groups into the Gezi Park protest was described and the content of the official Twitter accounts of the fan groups was examined by means of both quantitative and qualitative content analysis techniques. The research has reached the conclusion that the fan groups have both political participation and direct participation in social movements. In addition, within the framework of football-politics relationship, the mobilization of fan groups for political purposes in Turkey, the impact of Turkey’s modernization has also concluded that experience is a factor that cannot be ignored.

Keywords: Football, Fan Groups, New Social Movement, New Media, Gezi Park

* Bu çalışma “Türkiye’de Futbol Taraftar Gruplarının Siyasal Amaçlı Mobilizasyonu” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, E-mail: y.e.ergen@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9906-5714

*** Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, E-mail: hediyetullah@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4481-632X

**** Yazar / yazarlar, makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğuna ve kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edildiğine yönelik beyanda bulunmuştur.

Giriş

Futbol, dünyada hemen her kesimin ilgi duyduğu, toplumsal yaşamı çeşitli boyutlarda etkileyen bir olgu olmasının yanı sıra küresel ölçekte büyük bir pazar payına ve izleyici kitlesine sahiptir. Bugün futbol dünyasına bakıldığı zaman gerek FIFA'nın (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) gerekse UEFA'nın (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği) düzenlemiş olduğu turnuvaların yanı sıra Avrupa'nın önde gelen Almanya, İngiltere, İspanya gibi ülkelerin ulusal futbol liglerinin de dünyada milyonlarca insan tarafından izlendiği görülmektedir. Futbolun günümüzde bu kadar çok ilgi görmesi, büyük bir pazara dönüşerek ticari faaliyetlere, endüstriyel üretimlere imkân sağlayan bir kurum haline dönüşmesi ve toplumsal yaşamı çeşitli boyutlarda etkilemesi akıllara, Simon Kuper'in (2014) *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir* isimli klasikleşen çalışmasını getirmektedir. Futbolun bugün sadece oyun, eğlence aracı veya bir spor dalı olarak kalmadığı görülmektedir. Öyle ki futbol günümüzde kültürden sanata, edebiyattan sinemaya, ekonomiden siyasete kadar birçok alanda etkisini hissettirmektedir. Buradan hareketle bu çalışma, futbol-siyaset ve futbol-toplumsal hareketler ilişkisi bağlamında Türkiye'de futbol taraftar gruplarının siyasal amaçlı mobilizasyonuna odaklanmaktadır.

Çağımızın önemli olgularından birisi olan futbol, bir spor faaliyeti ve eğlence aracı olduğu kadar grup aidiyetliklerinin tanımlandığı, kimliğin edinildiği, davranış biçimlerinin şekillendirildiği, siyasi ve sosyal temsilin gerçekleştirildiği bir toplumsal *alan* olarak da değerlendirilmektedir (Alver, 2008: 224). Bu özellikleriyle, toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelen futbol; rekabet, hırs, mücadele, kazanma arzusu gibi temel insani dürtülerin tatminini sağlamasının yanı sıra bireylerin kendilerini ait hissedebilecekleri farklı bir sosyal ve siyasal *alan* imkânı da sağlamaktadır. 19. yüzyılın ortalarından itibaren modern anlamda ilk defa İngiliz topraklarında oynanmaya başlanan futbolun, bugün dünya genelinde birçok ülkede milli bir spor dalı olarak diğer spor dallarının önüne geçtiği görülmektedir. Futbol, girdiği toplumların kültürel yapısı içerisinde kendisine yer edinmiş ve hızlı bir şekilde o kültürel yapının bir göstergesi olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Dolayısıyla futbolun bu hızlı gelişimi göz önüne alındığında onu, siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal alanlardan bağımsız değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Özellikle futbolun siyasetle olan ilişkisinin, diğer toplumsal yapı ve kurumlardan daha farklı ve daha yoğun geliştiği söylenebilir. Türkiye'de futbolun modern anlamda ortaya çıkışından günümüze kadar geçirdiği süreçler incelendiğinde, siyasetin ve siyasilerin futbola olan ilgilerinin ve ihtiyaç duyulduğunda futboldan yararlanma isteklerinin hemen her dönem var olduğu görülecektir. Siyaset, farklı amaçlar ve hedefler için, farklı yöntemlerle futboldan çıkarları doğrultusunda faydalanmıştır. Futbol dünyasının da siyasal vesayetle kurmuş olduğu bu çıkar ilişkisinden şikâyetçi olduğu söylemek güçtür. Bunun aksine futbol, hemen her dönem siyasetin sağladığı imkânları sonuna kadar kullanmayı tercih etmiştir. Bu ilişkinin başlangıcından günümüze kadar her iki tarafı da mutlu ettiği görülmektedir. Dolayısıyla geride bırakılan yüz yılı aşkın zaman dilimi içerisinde, futbol-siyaset ilişkisinin işleyiş şekli ve niteliğiyle beraber hangi tarafın daha ağır bastığı konusunda yaşanan çağa göre değişiklikler hâsıl olsa da, Türkiye'de siyaset ve futbolun kadim ilişkisinin sürmeye devam edeceği öngörülmektedir (Gökçatı, 2008: 16).

Sosyal bilim literatürünün önemli kavramlarından birisi olan ve doğası gereği siyasi bir yönü de bulunan toplumsal hareketlerin tarihsel açıdan gelişim serüvenine bakıldığında ise "klasik" ve "yeni" olmak üzere iki temel paradigma etrafında şekillendiği görülecektir. "*Devlet iktidarının fethi için seferberlik ve sonra bu iktidarı, toplumu gerçekten özgürlük, eşitlik ve kardeşliğe dayalı bir toplum haline dönüştürmek üzere kullanma*" (Wallerstein, 1993: 41) stratejisine dayanan klasik toplumsal hareketler, bu amacını gerçekleştirmek için de hiyerarşik bir örgütlenmeyle bütüncül bir ideolojik yapı ve toptan bir sistem değişikliğini hedeflemektedir. Sistem içi bir arayış olarak yeni toplumsal hareketlerdeki durum ise "*tüm ana temaları hayatın*

kendisinin –ve modern değerlerce tanımlanan ve kabul gören ‘iyi hayatın’ minimum standartlarının– ekonomik, askerî, teknolojik ve politik rasyonalizasyonun kör dinamiklerinin tehdidi altında olduğu” ve “hâkim politik ve ekonomik kurumlar içinde bu sürecin bir felakete yol açmasını engelleyecek yeterli derecede güvenilir bariyerler” (Offe, 1999: 77-79) kurma mücadelesi ön plana çıkmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerin ortak özelliklerini Offe, aktörler, temalar, hareket biçimleri ve değerler açısından kategorize ederek değerlendirmektedir. Offe (1999: 67) bu değerlendirmesinde, yeni toplumsal hareketleri, grup gibi davranmayan fakat belli temalar etrafında bir araya gelmiş sosyo-ekonomik grupların, barışın, çevrenin ve insan haklarının korunmasını isteyen; merkezî kontrolün karşısında kişisel özerklik ve kimliği ön plana çıkartan, düşük düzeyde dikey ve yatay farklılaşmaya sahip, negatif terimlerle formüle edilmiş taleplere dayanan topluluklar olarak nitelendirmektedir.

1960’lı yıllardan başlayan ve 1970-1980’li yılların sosyo-kültürel ortamını belirleyen en önemli unsurlardan birisinin, yeni toplumsal hareketler olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Marksizm’le özdeşleşen toplumsal mücadeleler, farklı kaynaklardan farklı şekilde beslenen yeni toplumsal aktörlerle yeni bir boyut kazanmıştır. Bu yeni toplumsal aktörlerden Yeşiller Hareketi, birçok Avrupa ülkesinde yetmişli yılların ortalarından itibaren partileşerek siyasal mücadele alanının bir parçası haline gelmiştir (bkz. Schmidt, 1988: 1546-1551). Söz konusu bu hareket, yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkış biçimini göstermesi açısından da dikkate değer bir örnektir.

Günümüz toplumlarında gelişen teknolojilere paralel olarak artan iletişim imkânları toplumsal hareketlerin çeşitlenerek büyümesine katkı sağlamaktadır. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişim gösteren internetin, medyanın yapısında meydana getirdiği yapısal dönüşümü ifade eden ve yeni bir medya türü olarak değerlendirilen *yeni medya* ortamları sayesinde, günümüz toplumsal hareketlerinin farklı bir boyut kazandığı söylenebilir. Buradan hareketle çalışmanın konusunu, genelde toplumsal hareketler özelde ise yeni toplumsal hareketler ve yeni medya bağlamında; Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Süper Lig’inde mücadele eden kulüplerin taraftar gruplarının siyasal amaçlı hareketliliği oluşturmaktadır. Futbol taraftar gruplarının Türkiye’de meydana gelen siyasal olay ve gelişmelere, taraftar kimliğinden sıyrılmaksızın katılım sağlayıp sağlamadığı, eğer katılım sağlıyorsa bu katılımın neden ve nasıl gerçekleştiği konusu ise çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu çerçevede çalışmada yanıtı aranacak temel sorular şunlardır:

- Türkiye’de futbol taraftarlarını, siyasi katılıma iten, toplumsal hareketlere yöneltip mobilize olmalarını sağlayan motivasyonlar nelerdir?
- Türkiye’deki Gezi Parkı eylemleri örneğinde, futbol taraftar grupları bir toplumsal hareketin organize edilmesinde ve yönlendirilmesinde nasıl bir rol oynamışlardır?

Çalışmanın amacı, Türkiye’de futbol taraftar gruplarının toplumsal olay, gelişme veya hareketlere, taraftar kimliklerinden sıyrılmaksızın, siyasal bir gaye güderek hem doğrudan hem de dijital katılım sağladıkları gerçeğini ortaya çıkarmak, taraftar gruplarının bu katılımı nasıl sağladığı ve onları bu katılıma yönelten motivasyonların neler olduğunu saptamaktır. Çalışmanın evrenini TFF Süper Ligi’nde 2012-2013 sezonunda mücadele eden futbol takımlarının taraftarları, örneklemini ise TFF Süper Lig’inde şampiyonluk yaşayan Beşiktaş, Bursaspor, Galatasaray, Fenerbahçe ve Trabzonspor kulüplerinin taraftar grupları oluşturmaktadır. Bu çerçevede Beşiktaş’ın Çarşı, Bursaspor’un Teksas, Galatasaray’ın ultraAslan, Fenerbahçe’nin 12numara ve Trabzonspor’un Vira taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerindeki siyasal hareketliliği incelenmiştir.

Yeni toplumsal hareket türü olarak değerlendirilen Gezi Parkı eylemleri, 2013 yılı Mayıs ayında İstanbul’da başlamış ve sonraki günlerde tüm Türkiye’ye yayılarak, yaklaşık bir

ay boyunca hem ulusal hem de uluslararası gündemi meşgul etmiştir. Gezi Parkı eylemleri, akademik camianın gündemini de meşgul etmiş, eylemler hem ulusal hem de uluslararası literatürde sıklıkla konu edinilmiştir. Türkiye’deki Gezi Parkı eylemlerini konu edinen çalışmaların genelinde, eylemlerin neden ve nasıl ortaya çıktığı, eylemcilerin neden ve nasıl harekete geçtiğiyle eylemcilerin neler istediği gibi konular ele alınmıştır (Işık, 2013; Gürakar, 2014; Bayhan, 2014). Lisansüstü tez çalışmalarına bakıldığında ise Gezi Parkı eylemleri, dijital aktivizm (Furuncu, 2014), çevresel faktörler (Bayansar, 2014), sivil örgütlenmeler (Yüce, 2016) ve ağ toplumu (Sucu, 2016) gibi farklı konularla ilişkilendirilerek incelenmiştir. Bu çalışma ise, Gezi Parkı eylemlerine katılan eylemciler arasında en dikkat çekici kesim olan taraftar gruplarına odaklanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan çalışma, Gezi Parkı eylemlerini konu edinen literatürdeki benzer çalışmalardan ayrılmaktadır.

1. Literatür

19. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle Avrupa toplumlarında ortaya çıkan toplumsal hareketler¹ temelde ekonomi ve sınıf temelli hareket muhtevasını taşır vaziyette doğmuştur. Bu hareketlere katılan aktörler, genellikle tek bir sınıftan (işçi sınıfı gibi) oluşmuş ve asıl hedefleri siyasal gücü ele geçirmek olmuştur. Bu tarz hareketler klasik sanayi toplumlarında meydana geldikleri için sosyal teoride *klasik toplumsal hareketler* olarak adlandırılmıştır (Johnston vd., 1999: 151). Klasik toplumsal hareketler, temelde işçi sınıfı tabanlı ve ekonomik olanın yeniden dağıtımıyla ilgili konuları gündeme alan, kapitalizmin ortadan kaldırılıp yerine sosyalizmin getirilmesini amaçlayan sistem karşıtı hareketler olarak tanımlanmaktadır. Klasik toplumsal hareketler, mevcut siyasi yönetimi ele geçirmeyi yani devletin yapısına sahip olmayı dünyayı değiştirebilmenin tek biçimi olarak görmektedir. Kitlesele bir hareketin mahiyetinin oluşumu için uygun ve gerekli koşulların sağlanabilmesi, bu hareketler için esasen önemli olan konudur. Bu itibarla, toplumun tamamını kapsayıcı nitelikte ve kitlesele olmak bu hareketlerin asıl amacını teşkil eder (Yanık ve Öztürk, 2014: 49). Klasik toplumsal hareketler merkezi bir yapılanmayla, bir lidere bağlı olarak, sınıf temelli grupların, siyasal, kitlesele ve bütüncül hareketlerinden oluşmaktadır.

1960’lı yılların sonlarına doğru klasik seyrinden -ekonomik ve sınıf temelli, sistem karşıtı, sosyalist devrimi amaçlayan hareketler- sıyrılmaya başlayan toplumsal hareketler amaçları, temaları, örgütlenme yapıları, biçim, biçem ve meydana geliş koşulları bakımından farklılaşmıştır. Bu durum, ortaya çıkan hareketleri anlama ve anlamlandırma amacı güden mevcut toplumsal hareket paradigmasının ve bu paradigma etrafında geliştirilen teorilerin değişmesine neden olmuş ve yeni açılımların gündeme gelmesine olanak sağlamıştır. Avrupa kıtasının sosyal ve siyasal geleneklerine bağlı bir şekilde ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler, kolektif davranış biçimlerini analiz edebilmek için klasik Marksizm’in eksikliklerine geniş düzlemde yanıt verebilmek amacıyla geliştirilmiştir.

Yeni toplumsal hareket teorisyenleri klasik Marksizm’in indirgemeci iki yaklaşımına çağdaş kolektif davranış formlarını yeteri düzeyde ve kapsamlı bir şekilde açıklayabilmek için karşı bir açıklama getirmişlerdir. Öncelikle Marksizm’in ekonomik indirgemeciliğine göre siyasal açıdan hemen her toplumsal hareketin kapitalist üretimin temel ekonomik mantığından kaynaklandığını ve diğer sosyal mantıkların bu tür hareketleri şekillendirmede en iyi ihtimalle

¹ Toplumsal hareketler (social movements), dikkate değer sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek (ya da değiştirilmesine karşı direnmek) için giriştiği örgütlü çabalar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal hareket kavramı ilk kez 18. yüzyılın başlarında Fransız sosyalizminin kurucusu olarak tanımlanan Saint Simon tarafından kullanılmıştır. Simon bu terimi önce Fransa ardından da başka ülkelerde görülen kolektif protesto hareketlerini adlandırmak için kullanmıştır. Önceleri mevcut düzene karşı çıkan yeni siyasal otoritelerin bir özelliği olarak kullanılan terim, zaman içinde anlamsal bir genişleme yaşayarak şimdilerde en yaygın biçimde, siyasal sisteminin ana gövdesinin dışında kalan grupları, örgütleri ve oluşumları da içerisinde barındırmaktadır. 20. yüzyılın sonlarına doğru *yeni* sıfatıyla anılmaya başlayan toplumsal hareketler (new social movement) ise siyasal değişimin giderek önemli kaynakları arasında yer almaya başlamıştır (Marshall, 1999: 746).

ikinci olacağını varsaymışlardır. İkinci olarak Marksizm'in sınıf indirgemeciliğine göre toplumsal harekette rol alan en önemli sosyal aktörlerin, üretim süreçlerinde ortaya çıkan sınıf ilişkileri ile tanımlanabileceğini ve diğer bütün sosyal kimliklerin kolektif aktörleri oluşturmada daha pasif bir etkisi olacağını öne sürmüşlerdir (Canel'dan akt. Buechler, 1995: 441-442).

Klasik Marksizm'in toplumsal hareketlerin mantığına ilişkin geliştirmiş olduğu bu indirgemeci yaklaşımların aksine yeni toplumsal hareket teorisyenleri, kültürel, ideolojik ve siyasal temelli diğer hareketlerin eylem mantığını da incelemiş ve kolektif kimliğin tanımlayıcısı olarak görülen etnik köken, cinsiyet, cinsellik gibi kimliğin diğer kaynaklarını da incelemeye değer görmüşlerdir. Bu noktadan hareketle yeni toplumsal hareketler, klasik Marksizm'le ilintili işçi hareketleri gibi klasik toplumsal hareketlerin yerini aldığı varsayılan çok çeşitli kolektif hareketler olarak tanımlanmıştır (Buechler, 1995: 442). Klasik toplumsal hareketlerin sınıf merkezli yapılanmasına karşın yeni toplumsal hareketlerin özgürlükçü, liberal politikalar etrafında örgütlenmesi toplumsal hareket teorilerinin de yeniden gözden geçirilmesine sebep olmuştur.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya genelinde ticaret, sermaye ve bilgi akışı hız kazanmış, bunun sonucunda bireysel ve toplumsal ilişkiler esneklemeye başlamıştır. Toplumsal yaşamda baş gösteren hız eksenli bu değişimler, yeni toplumsal hareketlerin gerek konu, gerek amaç, gerekse örgütlenme biçimleri ve faaliyet şekillerinde bir değişim ve dönüşümün yaşanmasını zorunlu kılmıştır. Klasik seyrinden sıyrılan toplumsal hareketler, 1960'lı yılların sonundan itibaren tıpkı medyada olduğu gibi büyük bir dönüşüm yaşamış ve 20. yüzyılın sonlarına doğru medya gibi toplumsal hareketler de *yeni* sıfatıyla anılmaya başlanmıştır. Geçmişte meydana gelen sınıf ve çıkar eksenli hareketler atmışlı yılların sonundan itibaren yerini daha çok küreselleşme karşıtı, kimlik ve kültürel eksenli yeni toplumsal hareketlere bırakmıştır. Yeni toplumsal hareketler, toplumsal ortamda farklı ve yeni bir siyasal ve sosyal ilişki biçimi oluştururken yeni medyanın sağlamış olduğu yeni iletişim pratiklerinin farklılığı ve bolluğu sayesinde de sürekli olarak kendini yenilemiştir (Sayımer, 2014: 98).

Günümüz teknolojisinin gelişen yapısının iletişim ortamlarına sunmuş olduğu fırsatlar hayal gücünün sınırlarını zorlarken, bu fırsatlar bireylerin düşünce şekilleri, davranış biçimlerini ve geleneklerini de bir ölçüde şekillendirmektedir. İçinde yaşadığımız mevcut zaman diliminde özellikle internetin sunmuş olduğu kitlesel ve özel iletişim imkânlarıyla donatılmış yeni medya sayesinde toplumsal hareketler de dâhil olmak üzere pek çok sosyal olay ve olgu biçimsel anlamda değişikliğe uğrayıp gelişmiştir (Işık, 2013: 26). İnternetin ve kablosuz iletişimin rolü ağlarla çevrilmiş toplumsal hareketler için oldukça önemlidir. Toplumsal hareketler toplumlarda birtakım çelişki ve çatışmalardan kaynaklanır ve insanların düşlerinin ve ayaklanmalarının çok boyutlu deneyimlerden kaynaklandığını ifade eder. Bununla birlikte günümüzde ve geçmişte meydana gelen toplumsal hareketlerin oluşumunda iletişimin oldukça kritik bir rol oynadığı bilinmektedir. İnsanlar yalnızca birbirleriyle bağlantı kurarak, öfkelerini paylaşarak, birlikte olma hissi ile ve özelde kendileri genelde ise toplum için alternatif projeler oluşturarak hâkimiyete meydan okuyabilirler. Bu nedenle birbirleriyle olan bağlantıları etkileşimli iletişim ağlarına bağlıdır ve günümüz toplumlarında geniş ölçekli yatay iletişim biçimi ise internet ve kablosuz ağlara dayanmaktadır. Dahası bu dijital iletişim ağları sayesinde hareketler, son kertede yüz yüze iletişim ve kent meydanlarının işgali ile etkileşim içinde hareket etmekte ve yaşamaktadır (Castells, 2015: 257).

Yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında gelişimini hızla arttıran internet tabanlı yeni medya ortamları özellikle sosyal paylaşım siteleriyle toplumsal hareketlerin sıklıkla yaşanmasına uygun bir zemin oluşturmuş ve bireylerin geçmişe nazaran daha kolay ve daha hızlı mobilize olmasına imkân tanımıştır. Özellikle bir mikroblog sitesi olan Twitter toplumsal hareketlerin dallanıp budaklanmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Örneğin; 2009 yılında, Twitter ve YouTube başta olmak üzere diğer sosyal medya ortamlarından gönderilen iletiler sayesinde İran

başkanlık seçimlerinde galip gelen Mahmud Ahmedinejad, İranlı protestocuların örgütlenip, seçime karşı harekete geçmelerini ve ayaklanmalarını sağlamıştır. Yine aynı yıl İran’da yaşanan olayların bir benzeri Moldova’da yaşanmış, Komünist Moldova Hükümeti’ni protesto etmek amacıyla yaklaşık on bin insan mobilize olabilmek adına sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmıştır. Çok değil, bu olaylardan yaklaşık iki yıldan az bir süre sonra Ocak 2011’de Kahire, Süveyş başta olmak üzere Mısır’ın diğer büyük şehirlerinde de yüz binlerce protestocu otokratik lider Hüsnü Mübarek yönetiminin sona ermesi için sosyal medya sayesinde örgütlenerek meydanlara akın etmiştir (Butler, 2011: 20). Ülkemizde yaşanan, çalışmanın örnek olayını oluşturan ve yeni toplumsal hareket türü olarak değerlendirilen Gezi Parkı eylemlerinde de yine Twitter başta olmak üzere diğer sosyal paylaşım siteleri, harekete katılan aktörlerin mobilize olmasına ve iletişim akışını sağlamasına yardımcı olmuştur.

Yeni medya günümüzde toplumsal hareketlerin daha örgütlü bir yapıya bürünmesine ve hareketlerin daha iyi organize edilmesine kolaylık sağlayan önemli bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir. Bunun yanı sıra yeni medya ortamlarının yapısal özellikleri, geleneksel medya ortamlarından farklı olarak etkileşime daha açık olması sebebiyle kolaylıkla yönlendirilebilir, provoke edilebilir ve hareketlerin asıl amacından saptırılabilir bir yapıya bürünmesine de imkân tanımaktadır. Bu sebeple başlangıçta haklı ve meşru bir amaçla ortaya çıkan bir toplumsal hareketin, yeni medya ortamlarının pratik kullanımı ve yönlendirilebilir olması nedeniyle çok kolay bir şekilde asıl amacından saptırılabilir bir yapıya büründürülmesi de mümkündür (Babacan, 2015: 299). Dolayısıyla yeni medyanın sunmuş olduğu imkânlar toplumsal hareketler için çeşitli avantajlar sağlamakla birlikte hareketlerin dinamizmini sekteye uğratan ve yasal haklarının zayıflamasına neden olan dezavantajların oluşmasına da yol açabilir.

2. Yöntem

Çalışmanın araştırma yöntemi olarak, durum çalışması veya örnek olay/vaka incelemesi olarak adlandırılan *case study* tercih edilmiş, bu çerçevede Türkiye’de son yıllarda meydana gelen en geniş katılımlı toplumsal hareket olarak tasvir edilen ve küresel ölçekte dikkatleri üzerine çeken Gezi Parkı eylemleri vaka olarak belirlenmiştir. Bir konu, olgu veya problemi anlamak için bir veya birden fazla kişi ya da olaylar kullanılarak yapılan araştırmalara örnek olay incelemesi adı verilir (Güler, Halıcıoğlu ve Tağın, 2013: 301). Yin’e (1984) göre örnek olay incelemesi ise güncel bir olguyu kendi gerçekliği içinde çalışan, olgu ve içinde bulunulan içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla veri kaynağının olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma yöntemidir (akt. Büyüköztürk vd., 2014: 249). Buradan hareketle çalışmanın araştırma kısmı iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, örnekleme oluşturan taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine doğrudan katılımı ele alınmış, bu çerçevede video, görüntü, açıklama, görüşme gibi birden fazla veri kaynağı analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, örnekleme olarak seçilen taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine dijital katılımı ele alınmış, bu çerçevede seçili taraftar gruplarının belirlenen tarihlerde resmi Twitter hesaplarındaki paylaşımları, hem nicel hem de nitel içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir.

Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan bir teknik olarak dikkat çeken içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2014: 240). İçerik analizinde birden çok analiz aynı anda kullanılabilir. Bu çalışmada, araştırma amacı göz önünde bulundurularak frekans analizi ve kategorisel analiz teknikleri birlikte kullanılmıştır (Bilgin, 2014: 18-19). Bu çerçevede öncelikli olarak seçili taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleri sırasında 27 Mayıs-27 Haziran 2013 tarihleri arasında resmi Twitter hesaplarından yapmış oldukları tüm paylaşımlar, yani atılan tüm orijinal twitler frekans analizine tabi tutulmuştur. Söz konusu

twitler, seçili taraftar gruplarının resmi Twitter hesaplarından, Twitter'ın imkân tanıdığı *detaylı arama* tekniğiyle doğrudan ulaşılarak alınmıştır. Daha sonra ise kategori analizine geçilmiştir. Araştırmada, literatür taraması sırasında daha önce benzer amaçlı bir kategorisel analize rastlanmadığı için yeni bir kategori sistemi geliştirilmiştir. Kategorilerin yer aldığı kodlama cetvelinin oluşturulmasında ise temelde, literatür taraması sırasında karşılaşılan akademik çalışmalarda daha önce kullanılan kodlama cetvellerinden yararlanılmış (Tarhan, 2014; Tanrıverdi ve Apak, 2013; Özel ve Deniz, 2015) ve bu çalışmalar çerçevesinde mevcut literatürdeki kodlama cetvelinde yar alan bazı kısımların çıkartılması ve bu araştırmaya uygun olanlarının da eklenmesiyle yapılan bir düzenleme ile yeni bir kodlama cetveli oluşturulmuştur. Araştırma, belirlenen zaman dilimi içerisinde taraftar gruplarının Twitter'da Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış oldukları twitlerin yapısını ve içeriğini çözümleyebilmek adına, temelde altı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler ve kapsamaları şu şekildedir:

- *Davet ve Teşvik (A)*; taraftar gruplarının resmi Twitter adresinden diğer taraftarları ve taraftar gruplarını Gezi Parkı eylemlerine davet etme amaçlı paylaşmış olduğu twitler bu kategoride kodlanmıştır.
- *Mobilizasyon (B)*; bu kategoride taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerinin mobilizasyonunu ve devamlılığını sağlamak için eylemlerin nerede ve ne zaman başlayacağını gösteren twitler kodlanmıştır.
- *Enformasyon (C)*; eylemlerin içeriğine ve diğer konulara ilişkin bilgilendirme twitleri bu kategoride kodlanmıştır.
- *Organizasyon (D)*; bu kategoride eylemler devam ederken taraftar gruplarının eylemlere katılan eylemcilerin nasıl davranması gerektiğiyle ilgili yönlendirme amaçlı atılmış olduğu twitler kodlanmıştır.
- *Dayanışma (E)*; bu kategoride eylemlerle ilgili atılmış olan birlik ve beraberlik temalı, dayanışma içerikli twitler kodlanmıştır.
- *Siyasal İçerik (F)*; bu kategoride ise taraftar gruplarının iktidara yönelik siyasal içerikli uyarı, kınama, sitem, talep ve beklenti twitleri kodlanmıştır.

Kategoriler belirlenirken aynı twitin birden fazla kategoriye kapsama durumu göz önünde bulundurulmuş, atılan twitlerin hangi kategoriye dâhil edilmesi gerektiği konusu, paylaşılan twitlerin ilk anlamı dikkate alınarak saptanmış ve twitler bu ilk anlama göre kodlanmıştır. İçerik analizi yapabilmek için nicel özelliklerin olması gerektiği genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Buna karşın içerik analizi, sadece betimleyici sayısal verilere dayalı genel kabul görmüş hali ile metin içerisine dair yapılacak analiz boyutuyla bir analiz tekniği olarak görülmesi üzerine yapılan tartışmalar ise devam etmektedir. Yapılan tanımlamaların pek çoğu içerik analizini sıklık ve sayısal kavramlarıyla eşdeğer tutmaktadır. İçerik analizinin nicel uygulamaları sıklıkla kullanılmakla birlikte nitel kullanımına da rastlamak mümkündür. Örneğin; Boyatzis (1998) içerik analizini nitel bilgilerle kullanılan bir süreç olarak görmüştür. İçerik analizinin nicel ya da nitel olarak uygulanma örneklerinden dolayı Luborsky (1994), temaları “nitel ve nicel analiz üniteleri” olarak görmektedir. Bu nedenlerle içerik analizleri birbirlerine yardımcı olacak nicel ve nitel metotları içermelidir (akt. Altunışık vd., 2010: 270). Buradan hareketle araştırmada, ne oldu sorusunun ötesine geçip nasıl ve niçin olduğu sorularına da cevap teşkil edecek şekilde, bir yöntem olarak durum çalışması/vaka incelemesinin gereklerini yerine getirmek için taraftar gruplarının siyasal içerik kategorisinde paylaşmış olduğu twitlerden bazılarının nitel olarak içerik analizine de yer verilmiştir.

3. Bulgular

a. Futbol Taraftar Gruplarının Gezi Parkı Eylemlerine Doğrudan Katılımı

Çalışmanın bu kısmında öncelikli olarak seçili futbol taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine doğrudan katılımını ortaya çıkaran verilerin nitel içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmesi yapılacaktır.

İstanbul takımlarının taraftar gruplarının, özellikle Beşiktaş'tan Çarşı grubunun, eylemlerin başladığı ilk günden itibaren hemen her gün eylem alanına gittiği ve eylemlerin organizasyonu sağlamada önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu deneyimi Anadolu kulüplerinin taraftarlarının da yaşadığı fakat üç büyükler olarak anılan Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray gibi İstanbul takımlarının taraftarlarının, eylemlerin merkezinde yer aldığı için daha fazla ön plana çıktığı saptanmıştır. Çarşı'nın Gezi Parkı eylemlerinde diğer taraftar gruplarına göre daha baskın olduğu gözlenmektedir. Çarşı'nın diğer taraftar gruplarına göre baskın olmasını ve eylemlerin organize edilmesinde daha fazla sorumluluk üstlenmesini, Özçetin ve Turan (2015: 130-131), Gezi Parkı eylemlerinden önceki süreçte Taksim ve civarında yaşanan şu üç gelişmeye bağlamaktadır: 7 Nisan Emek Sineması eylemi, 1 Mayıs eylemi ve 11 Mayıs İnönü Stadyumu'na veda maçı. Bu üç olayda da Çarşı, gelişen eylemlerin merkezinde yer almış ve polisin müdahalesine maruz kalmıştır. Bu olaylar Çarşı grubunun kolektif eylem repertuarını genişletmesine katkı sağlamış ve Gezi Parkı eylemlerinde bu repertuar fazlasıyla kullanılmıştır (Şekil 1²).

Şekil 1. Çarşı Taraftar Grubunun Gezi Parkı Eylemi

Çarşı'nın liderlerinden Ankaralı Ayhan (Ayhan Güner), *Çarşı Geliyoor! : Şovalye Ruhlu Semt Çocukları* (Helvacı vd., 2013: 57) isimli kitapta, Çarşı'nın Gezi Parkı eylemlerine katılma sürecini ve kolektif eylem repertuarını nasıl geliştirdiklerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Şöyle söyleyeyim sana, bu bizim antrenmanımız, biz antrenmanlıyız. Halk bilmiyor, polisle karşı karşıya gelince ne yapacağını bilmiyor. Biz yine antrenmanlıyız, maçlarda olsun, 1 Mayıs olaylarında olsun bunlar sayesinde biz antrenmanlıyız. Gezi eylemlerinde de bizde surla saldıranlar, döner bıçağıyla saldıranlar olmadı. Biz sadece polisin, gazın neyin ne kadar etki ettiğini bildiğimizden insanların biber gazından nasıl korunacağını normal vatandaşın daha fazla biliyoruz”. Güner'in bu açıklamaları Çarşı grubunun daha önceki toplumsal olaylarda kazanmış olduğu eylem deneyimini gösterir niteliktedir. Bu deneyime sahip olan Çarşı, Gezi Parkı eylemleri sırasında, polisle yaşanan çatışmalarda da hep ön sıralarda yer almıştır. Bununla birlikte Çarşı, mevcut bestelerini Gezi Parkı'ndaki eylem repertuarına ekleyerek, kolektif hissiyatın gelişmesine ve eylemcilerin heyecanının artmasına katkı sağlamıştır (Özçetin ve Turan, 2015: 130). Bu bestelerden *Biber gazı oleey!* (Şekil 2) ve *Sık bakalım!* (Şekil 3) Gezi Parkı eylemleri esnasında en çok kullanılan ve eylemlerin sembol şarkıları haline dönüşen besteler olmuştur.

² Şekillerde yer alan QR kodları açabilmek için herhangi bir akıllı mobil cihaza QR kod okuyucu uygulama yüklemek yeterli olacaktır.

Şekil 2. Çarşı Taraftar Grubunun *Biber gazı oleey! Bestesi*

Şekil 2’de yer alan videoda görülebileceği üzere Çarşı, polislin yoğun biber gazı kullanımını “*Oooo biber gazı oleey! Biber gazı oleey! Biber gazı oleey! Biber gazı oleey!*” bestesiyle eleştirmiş ve polise meydan okumuştur.

Şekil 3. Çarşı Taraftar Grubunun *Sık Bakalım Bestesi*

Şekil 3’te yer alan videoda, Çarşı taraftar grubunun Gezi Parkı eylemleri için oluşturduğu bestelere bir yenisini eklediği görülmektedir. Yine biber gazı kullanımını eleştiren bu bestede, “*Sık bakalım! Sık bakalım! Biber gazı sık bakalım! Kaskını çıkar! Copunu bırak! Delikanlı kim bakalım!*” sözleriyle polise meydan okunduğu, dolaylı yoldan hükümetin eleştirildiği ve siyasal bir duruş sergilendiği görülmektedir. Çarşı’nın bu bestesi daha sonra amatör bir müzik grubu tarafından geliştirilerek marş haline dönüştürülmüş ve bu marş eylemlerin sembol şarkıları arasında yer almıştır (Şekil 4). Marşın sözlerinin o dönem Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan’ı hedef alarak hazırlandığı görülmektedir. Özellikle marşta geçen “*Yıkılacak Tayyip diktası! Sen gitmeden bitmez bu kavga!*” gibi sözler Recep Tayyip Erdoğan özelinde dönemin hükümetine bir karşı duruşu da sergilemektedir. Dolayısıyla Çarşı taraftar grubunun geliştirdiği “*Sık bakalım!*” bestesinin, Gezi Parkı eylemleri sırasında sosyal mobilizasyonu arttırmak ve diri tutmak noktasında bir araç olarak kullanıldığı ve doğrudan siyasal bir amaca hizmet ettiği de görülmektedir.

Şekil 4. Gezi Parkı Eylemleri Sırasında Geliştirilen *Sık Bakalım! Marşı*

Çarşı’nın Gezi Parkı eylemlerine neden ve nasıl katıldığını grubun liderlerinden “Cem Abi” lakaplı Cem Yakışkan şöyle aktarmaktadır (Kasapoğlu, 2013):

"Televizyonda görüntüleri gördüğümüz zaman her insanın yapacağı refleksi gösterdik. Sosyal medyada Facebook'ta 'Hadi gidelim' dedik. 300-400 kişi toplandık burada. Sonra yürüyemeye başladık. Bir baktım Harbiye'ye geldiğimizde 5 bin olmuştuk zaten. Orada haksızlığa uğrayan insanları gördük o yüzden gittik. Çadırlar yakıldı yıkıldı acımasızcaydı." Yakışkan’ın bu açıklamaları Çarşı grubunun Gezi Parkı eylemlerine katılmak için organizasyon sağladıkları yerin sosyal medya platformları olduğunu göstermektedir. Çarşı dışındaki diğer İstanbul takımı taraftar gruplarının neden Gezi Parkı eylemlerine katıldığını ise yine Çarşı grubu kurucularından Tolga Göksu şöyle anlatmaktadır (Kasapoğlu, 2013):

“Hükümetin bu memlekette yaşayan insanın yaşam biçimine karışması; nasıl çocuk yapacağına, nasıl doğuracağına, nasıl yiyeceğimize, nasıl içeceğimize müdahalesi, Cumhuriyetin kurucularına abuk sabuk yakıştırmalar yapması bütün insanları, üzerlerinde Galatasaray, Fenerbahçe forması olan herkesi bir araya getiren etkidir. Biz yine tribünde Beşiktaş'ız sokakta halkız. Müslüman, Hristiyan, Sünni, Alevi, Ateist de birleşti. Bu yüzden Başbakan Erdoğan'a teşekkür ediyoruz.” Göksu'nun bu açıklaması, Çarşı'nın ve diğer taraftar gruplarının Gezi Parkı'na sadece ağaçların kesilmesini önlemek veya alışveriş merkezi yapılmasına engel olmak için değil birikmiş bir siyasi rahatsızlığın dile getirilmesini sağlamak amacıyla gittiğini de göstermektedir. Öyle ki Çarşı grubu liderlerinden Bülent Ergenç'in açıklamaları, bu önermeyi destekler niteliktedir (Par, 2014): *“Bu sırf AKP'ye karşı bir tepki değildi, 12 Eylül'den beri gelen zincirleme baskıya karşıydı. İnsanlar 'Ben bilmem devlet bilir' anlayışının değiştirilebileceğini ve bireylerin de bunu yapabileceğini gördü. Başka bir hayatın mümkün olabileceğini gördüler.”* Çarşı'nın Gezi Parkı eylemlerindeki etkinliği İstanbul'daki diğer taraftar gruplarını da etkilemiştir. Bir diğer İstanbul kulübü olan Galatasaray'ın en canlı taraftar gruplarından biri olarak değerlendirilen ultrAslan'ın da Gezi Parkı eylemlerine katıldığı görülmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. ultrAslan Taraftar Grubunun Gezi Parkı Eylemi

Şekil 5'te ultrAslan taraftar grubunun *“Faşizme karşı omuz omuza!”* sloganlarıyla yürüdüğü görülmektedir. Bu sloganın yanı sıra ultrAslan, Çarşı grubunun bestelediği *“Sık bakalım!”* sloganını da atmaktadır. Bu sloganlardan anlaşılmaktadır ki ultrAslan da Çarşı gibi, birikmiş bir siyasi rahatsızlığı dile getirmek amacıyla Gezi Parkı eylemlerine destek vermiştir. ultrAslan, Gezi Parkı eylemlerine sadece gerçek zamanlı değil dijital katılım da sağlamış ancak grubun Gezi Parkı eylemlerine desteği çok uzun sürmemiştir. Gezi Parkı eylemleri devam ederken, 9 Haziran 2013 günü ultrAslan, resmi web sayfasından yaptığı şu açıklamayla eylemlere verdiği fiili desteği geri çektiğini ifade etmiştir (ultrAslan, 2013):

“...Sonraki günlerde Gezi Parkı'nda doğa adına eylemini sürdürenlerin yanı sıra maalesef "parkın sınırları dışına çıktığınızda" siyasi eylemlerin de oluşturulmaya başlandığını herkes gibi bizler de üzüntüyle izledik. Olayların siyasi bir noktaya taşınmak istenmesini ve bazı kesimlerin sahiplenmeye çalışmasını kabul etmemiz mümkün değildir. ...Herkesin siyasî düşünce ve görüşüne saygı duymakla beraber, ultrAslan olarak hiçbir siyasî görüşle ilgili bir duruş sergilemediğimiz gibi hiçbir siyasî hareketle bir bağlantımız, bir yakınlığımız olmamıştır ve hiçbir zamanda olmayacaktır... ”

ultrAslan'ın bu açıklamasında, Gezi Parkı eylemlerinin, başlangıçta çevresel bir hareket olduğu, daha sonra ise siyasi bir harekete dönüştüğü, bu nedenle eylemlere verilen desteğin geri çekildiği vurgulanmaktadır. Özellikle *“...Herkesin siyasî düşünce ve görüşüne saygı duymakla beraber, ultrAslan olarak hiçbir siyasî görüşle ilgili bir duruş sergilemediğimiz gibi hiçbir siyasî hareketle bir bağlantımız, bir yakınlığımız olmamıştır ve hiçbir zamanda olmayacaktır...”* ifadesi Gezi Parkı eylemlerinin siyasi bir hareket olduğunu ultrAslan grubunun kabul ettiğini göstermektedir. Ancak Şekil 5'te yer alan videoda görüldüğü üzere, ultrAslan'ın Gezi Parkı eylemlerinde siyasi sloganlar eşliğinde hareket etmesi grubun ifade

ettiği “hiçbir siyasî görüşle ilgili bir duruş sergilemediğimiz gibi hiçbir siyasî hareketle bir bağlantımız, bir yakınlığımız olmamıştır” açıklamasıyla ters düşmektedir. Bu nedenle, ultrAslan’ın da başlangıçta siyasal bir gaye güderek Gezi Parkı eylemlerine destek verdiği görülmektedir. Gezi Parkı eylemlerine Çarşı ve ultrAslan’ın yanısıra İstanbul’un bir diğer büyük takımı olan Fenerbahçe’nin tribün gruplarının birleşiminden oluşan çatı taraftar grubu 12numara’nın da hem dijital ortamda hem de eylemlere direkt katılım sağlayarak destek verdiği görülmektedir (bkz. Şekil 6).

Şekil 6. 12numara Taraftar Grubunun Gezi Parkı Eylemi

Şekil 6’da yer alan videoda görülebileceği gibi, 12numara’nın moda sloganlar eşliğinde Gezi Parkı eylemlerine destek verdiği görülmektedir. 12numara’nın “Her yer taksim her yer direniş!”, “Diren taksim Fenerbahçe geliyor!” ve Çarşı’nın “Sık bakalım!” sloganının yanı sıra doğrudan hükümeti hedef alarak “Hükümet istifa!” sloganını da attığı görülmektedir. Bu durum, Fenerbahçe taraftar grubu 12numara’nın da Gezi Parkı eylemlerine siyasal bir gaye güderek destek verdiğini göstermektedir. Fenerbahçe’nin bir diğer büyük taraftar grubu olan GençFB ise, Gezi Parkı eylemlerine neredeyse hiç destek vermemiştir. GençFB’nin Gezi Parkı eylemlerine neden destek vermediğini grubun tribün liderlerinden Yücel Aslan şöyle açıklamaktadır (Fotomaç, 2013):

“...Gezi Parkı’ndaki olaylar haddi aşmış ve siyasi bir kulvara girmiştir. Biz hiçbir şekilde siyasetin içine girmedik, girmeyiz. GFB bu duruşuyla, diğer takım tribünlerine örnek olmuştur. ...Gezi Parkı eylemlerine Fenerbahçe adına katıldığını söyleyenlerin birçoğu hayatı boyunca maça gelmemiş insanlar. Sadece siyasi görüşü dolayısıyla eylemlere katıldılar. Spor ve siyaseti birbirinden ayırmak gerek.”

Aslan’ın bu açıklamaları, Gezi Parkı eylemlerinin tamamıyla siyasi bir nitelik taşıdığını, bu nedenle GençFB’nin bu harekete destek vermediğini ortaya koymaktadır. Üç büyükler olarak anılan Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe kulüplerinin taraftar gruplarının, Gezi Parkı eylemlerine katılım sağlayarak aktif bir biçimde eylemlere destek verdiği görülmektedir. Bu üç büyük kulübün taraftarlarının ortak bir amaç ve hedef doğrultusunda aynı eyleme katılması, bir taraftar üst kimliğinin ortaya çıkmasını da geciktirmemiştir. Eylemler devam ederken Twitter’da @puntaone kullanıcı isimli bir eylemci tarafından oluşturularak paylaşılan görsel sosyal medya platformlarında hızlı bir şekilde yayılmıştır (Şekil 7).

Şekil 7. İstanbul United Görseli

Söz konusu bu görsel, üç büyük kulübün amblemini tek bir ambleme dönüştürmüş ve taraftarlarını da yan yana sığdırmıştır. Gezi Parkı eylemlerine direnç katmak ve taraftar gruplarının birleşimini sağlamak için hazırlandığı anlaşılan bu görselde “*Tayyip Do You Know Istanbul United*” (Recep Tayyip Erdoğan’ı muhatap alan “*Tayyip İstanbul Birliği’ni Biliyor Musun?*”) ifadeleri yer almaktadır. Bu yönüyle, görselin taraftar gruplarının birleşimini sağlamanın yanı sıra siyasal bir amaca hizmet ettiği de görülmektedir. Gezi Parkı eylemlerinin kitlesel bir özellik kazanarak tüm Türkiye’ye yayılması, İstanbul kulüplerinin yanı sıra Anadolu kulüplerinin de eylemlere destek vermesinin önünü açmıştır. Başta Trabzonspor olmak üzere, Bursaspor, Eskişehirspor, Göztepe, Karşıyaka gibi birçok Anadolu kulübü de gezi parkı eylemlerine hem gerçek zamanlı hem de dijital katılım sağlayarak desteklerini göstermişlerdir. Trabzonspor’un en bilinen taraftar grubu Vira, eylemlerin başladığı ilk hafta hem dijital ortamda hem de kent meydanında (Şekil 8) desteğini göstermiş, ancak bu destek Trabzonspor kulübünün yapmış olduğu açıklama sonrasında son bulmuştur.

Şekil 8. Vira Taraftar Grubunun Gezi Parkı Eylemi

Trabzonspor kulübünden Gezi Parkı’yla ilgili yapılan açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir (Goal.com, 2013):

"...Trabzonspor Yönetim Kurulu olarak demokratik hukuk kuralları içerisinde, şiddet içermeyen hak arama mücadelelerine saygı duymaktayız. ...Bilinmelidir ki hak arama mücadelesi ancak, spor ahlak ve ilkelerine sahip gruplarla yapılabilecektir. Bunun yanında, ülkemizin istikrar ve itibarını, birlik ve beraberliğini, barış ve kardeşliğini olumsuz etkileyecek her türlü tepkilere karşı irade ortaya koymak, futbolun ve sporun bu tarz olaylardan uzak tutulmasını sağlamak, ortak sorumluluğumuzdur. Trabzonspor Kulübü olarak tertemiz formamızın, sportmenlik dışı, provokatör ve şiddet üreten grupların organizasyonlarının içerisinde gösterilmesinden rahatsızlık duymaktayız..."

Trabzonspor'un bu açıklaması Gezi Parkı eylemlerine karşı olumsuz bir tavır içermektedir. Eylemlerin provakafit olduğu ve siyasal bir amaç taşıdığı vurgulanmış, eylemlere destek veren Trabzonspor taraftarları dolaylı yoldan uyarılmıştır. Bu açıklama üzerine Vira taraftar grubu, Gezi Parkı eylemlerine verdiği desteği Twitter üzerinden yapmış olduğu açıklamayla geri çekmiştir. Gezi Parkı eylemlerine Anadolu'daki kent kulüplerinden Trabzonspor'un taraftar grubu Vira'nın yanısıra Bursaspor'un taraftar grubu Teksas, kısa süreli de olsa hem dijital hem de gerçek zamanlı katılım sağlayarak destek vermiştir.

Buraya kadar aktarılanlarda Gezi Parkı eylemlerine gerek İstanbul gerekse Anadolu kulüplerinin taraftar gruplarının doğrudan katılım sağlayarak destek verdiği görülmektedir. Taraftar gruplarının bu desteğinin yeni medya ortamlarında, özellikle Twitter başta olmak üzere diğer sosyal medya platformlarında da gerçekleştiği saptanmıştır. Başta İstanbul kulüplerinin taraftar grupları olmak üzere Anadolu kulüplerinin taraftar gruplarının da bu desteği sağladığı tespit edilmiştir. Twitter, Gezi Parkı eylemleri sırasında en yoğun kullanılan sosyal medya platformlarından birisi olarak ön plana çıkmış, taraftar grupları da bu platformu eylemler devam ederken etkin bir şekilde kullanmıştır.

b. Futbol Taraftar Gruplarının Gezi Parkı Eylemlerine Dijital Katılımı

Gezi Parkı eylemlerinin duyulmasında ve eylemlerin örgütlenmesinde sosyal medyanın büyük bir etkisi olduğu gerçeği bilinmektedir. Eylemlerin tüm Türkiye'ye yayıldığı 31 Mayıs günü Twitter dünya gündemindeki on başlıktan dokuzunun Gezi Parkı eylemleriyle ilgili olması, Twitter'ın eylemler esnasında ne denli yoğun kullanıldığının göstergesidir. 29 Mayıs-10 Haziran 2013 tarihleri arasında eylemlerle ilgili Twitter'da paylaşılan twitleri analiz eden bir araştırmaya göre (Çetin, 2013), ilk on günde 143 milyonu aşkın twit atılmış ve 29 Mayıs 2013 günü yaklaşık 1,8 milyon olan Twitter kullanıcı sayısı ise 10 Haziran 2013 tarihinde yaklaşık 10 milyona ulaşmıştır (Şekil 9).

Tarih	Mesaj Adedi	Gün	Farklı Kullanıcı
29 Mayıs	7.328.937	29 Mayıs	1.819.403
30 Mayıs	7.383.464	30 Mayıs	2.875.435
31 Mayıs	15.077.500	31 Mayıs	3.874.144
01 Haziran	18.835.909	1 Haziran	4.775.473
02 Haziran	16.720.801	2 Haziran	5.512.087
03 Haziran	11.727.317	3 Haziran	6.122.647
04 Haziran	10.080.541	4 Haziran	6.709.327
05 Haziran	8.823.148	5 Haziran	7.240.546
06 Haziran	10.112.126	6 Haziran	7.769.427
07 Haziran	9.753.916	7 Haziran	8.233.243
08 Haziran	8.591.716	8 Haziran	8.690.022
09 Haziran	10.620.826	9 Haziran	9.156.847
10 Haziran	8.739.231	10 Haziran	9.548.503

Kaynak: Çetin, 2013.

Şekil 9. Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Gün Bazlı Paylaşılan Twit ve Toplam Kullanıcı Sayısı

Şekil 9'da görüldüğü üzere Twitter'ın kullanıcı sayısında neredeyse on katlık bir artış yaşanmıştır. Böyle bir durumun yaşanmasında kuşkusuz eylemlerin katkısı büyüktür. Özellikle geleneksel medyanın Gezi Parkı eylemleriyle ilgili haberlere, eylemlerin ilk günlerinde görece az yer vermesi, Twitter özelinde sosyal medya kullanıcı sayısının artmasına neden olduğu söylenebilir. Eylemlerin tüm Türkiye'ye yayıldığı 31 Mayıs ile 6 Haziran 2013 tarihleri arasında geçen bir haftalık sürede, eylemlerle ilgili Twitter'da paylaşılan twitleri inceleyen *Etiya* ve *Somemto* araştırma şirketlerinin birlikte yapmış olduğu bir başka araştırmadan öne çıkan bazı sonuçlar ise şu şekildedir (İlkin, 2013):

- 31 Mayıs – 6 Haziran 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı eylemleriyle ilgili Twitter'da toplam 91 milyon 377 bin 342 twit paylaşılmıştır.

- En fazla twit 18 milyon 835 bin 909 sayısı ile 1 Haziran'da en az twit ise 8 milyon 823 bin 148 sayısı ile 5 Haziran'da atılmıştır.
- Twitler en çok 18.00 ile 23.00 saatleri arasında paylaşılmıştır. 31 Mayıs – 6 Haziran 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı eylemleriyle ilgili Twitter'da 2 milyon 43 bin 158 sayısı ile en çok #direnceziparkı konu etiketi kullanılmıştır. Bu konu etiketini sırasıyla #direnceziparki, #direnankara, #occupygezi, #sesvertürkiyebuülkesahipsizdeğil, #direnizmir, #tayyipistifa, #direnbesiktas, #eylemvakti, #bubirsivildirenis ve #direncezi isimli konu etiketleri takip etmiştir.

Bu veriler, Gezi Parkı eylemleri devam ederken Twitter'ın ne kadar yoğun bir şekilde kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan taraftar grupları özelinde bakıldığında ise, Gezi Parkı eylemleri esnasında yine Twitter'ın çok yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle Beşiktaş'ın Çarşı ve Fenerbahçe'nin 12numara taraftar grupları başta olmak üzere örneklem olarak seçilen tüm taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine, Twitter üzerinden de katılım sağladığı saptanmıştır. Seçili taraftar gruplarının hemen hepsinin resmi Twitter hesapları üzerinden, Gezi Parkı eylemlerini organize etmek, eylemcilerin mobilizasyonunu sağlamak, eylemleri yönlendirmek, birlik ve beraberliği arttırmak, talep, şikâyet ve beklentileri dile getirmek amacıyla siyasal içerikli paylaşım yaptıkları tespit edilmiştir. Buradan hareketle araştırmanın ikinci kısmında, seçili taraftar gruplarının resmi Twitter hesapları içerik analizi tekniğiyle incelenmiş, Çarşı, 12numara, ultrAslan, Vira ve Teksas gruplarından hangisinin ne oranda, ne süreyle ve nasıl katılım sağladığı bu analiz neticesinde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Seçili Taraftar Gruplarının Resmi Twitter Hesaplarına İlişkin Genel Görünüm (27 Mayıs 2017)

Taraftar Grupları	Resmi Twitter Sayfası	Twitler	Takipçiler	Takip Edilen	Beğeniler
Çarşı	@forzabesiktas	23,4 bin	1,78 milyon	26	556
12numara	@12numaraorg	161 bin	1,18 milyon	677	2317
ultrAslan	@ultrAslan	25,7 bin	1,33 milyon	18	13
Vira	@haydevira	15 bin	59,3 bin	38	684
Teksas	@teksasorg	13,5 bin	40 bin	8	0

Tablo 1'de yer alan, Çarşı, 12numara, ultrAslan, Vira ve Teksas taraftar gruplarının resmi Twitter hesaplarına ilişkin genel görünüm incelendiğinde, en fazla takipçi sayısına sahip olan taraftar grubunun Çarşı, en az takipçi sayısına sahip taraftar grubunun ise Teksas olduğu görülmektedir. Çarşı'dan sonra en fazla takipçi sayısına sahip taraftar grupları sırasıyla ultrAslan, 12numara ve Vira'dır. Atılan twit sayıları karşılaştırıldığında; 12numara en fazla twit atan taraftar grubu, Teksas ise en az twit atan taraftar grubu olarak dikkat çekmektedir. 12numara'dan sonra en fazla twit atan taraftar grupları sırasıyla ultrAslan, Çarşı ve Vira'dır. 12numara diğer taraftar grupları içerisinde Twitter'ı en yoğun kullanan taraftar grubu olarak dikkat çekmektedir. ultrAslan ve Çarşı grupları arasında atılan twitler açısından çok büyük bir fark bulunmamaktadır. Her iki taraftar grubunun da Twitter'ı benzer yoğunlukta kullandığı görülmektedir. Bu benzerliğin Vira ve Teksas taraftar grupları için de geçerli olduğu söylenebilir.

Tablo 2. 27 Mayıs-27 Haziran 2013 Tarihleri Arasında Seçili Taraftar Gruplarının Atmış Olduğu Twitlerin Genel Görünümü

Taraftar Grupları	Atılan Toplam Twit Sayısı	Atılan Toplam Twit Oranı	Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Atılan Twit Sayısı	Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Atılan Twit Oranı	Diğer Konularla İlgili Atılan Twit Sayısı	Diğer Konularla İlgili Atılan Twit Oranı
Çarşı	196	14,2%	131	66,8%	65	33,2%
12numara	932	67,6%	295	31,7%	637	68,3%
ultrAslan	116	8,4%	22	19,0%	94	81,0%
Vira	48	3,5%	15	31,3%	33	68,8%
Teksas	86	6,2%	9	10,5%	77	89,5%
Toplam	1378	100,0%	472	34,3%	906	65,7%

Tablo 2’de görüldüğü üzere belirlenen tarihler arasında seçili taraftar gruplarının resmi Twitter hesaplarından toplam 1378 paylaşım yapılmış olup, bu twitlerden 472 tanesi Gezi Parkı eylemleri, 906’sı ise diğer konularla ilintilidir. Yüzdesele olarak bakıldığında atılan twitlerin içeriğinin %34,3’ünü Gezi Parkı eylemleri, %65,7’si ise diğer konular oluşturmaktadır. Belirlenen zaman diliminde en fazla twit, 12numara taraftar grubu tarafından paylaşılmış olup en az twit, Vira taraftar grubu tarafından paylaşılmıştır. 12numarayı sırasıyla Çarşı, ultrAslan ve Teksas grupları izlemiştir. Gezi Parkı eylemleriyle ilgili en fazla twit paylaşımına 12numara grubu ulaşmış olup, en az twit paylaşımını Teksas taraftar grubu yapmıştır. 12numarayı sırasıyla Çarşı, ultrAslan ve Vira grupları takip etmiştir. Çarşı, twitlerin dağılım oranı değerlendirildiğinde Gezi Parkı eylemleriyle ilgili içerik yoğunluğu açısından birinci sırada yer alan taraftar grubu olarak dikkat çekmektedir. Atılan toplam twitler arasından %66,8 oran ile Gezi Parkı eylemleriyle ilgili en yoğun paylaşımı yapan Çarşı’yı %31,7 ile 12numara, %31,3 ile Vira ve %19 ile ultrAslan takip etmiştir. Gezi Parkı eylemleriyle ilgili en düşük yoğunluklu paylaşımı ise %10,5 ile Teksas taraftar grubu yapmıştır.

Tablo 3. 31 Mayıs-27 Haziran 2013 Tarihleri Arasında Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Atılan Twitlerin Haftalara Göre Dağılımı

Taraftar Grupları	1. Hafta (31 Mayıs-6 Haziran)	1. Hafta (%)	2. Hafta (7-13 Haziran)	2. Hafta (%)	3. Hafta (14-20 Haziran)	3. Hafta (%)	4. Hafta (21-27 Haziran)	4. Hafta (%)	Toplam
Çarşı	49	37,4%	37	28,2%	40	30,5%	5	3,8%	131
12numara	198	67,1%	87	29,5%	8	2,7%	2	0,7%	295
ultrAslan	22	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	22
Vira	14	93,3%	1	6,7%	0	0,0%	0	0,0%	15
Teksas	9	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	9
Toplam	292	61,9%	125	26,5%	48	10,2%	7	1,5%	472

Tablo 3’te görüldüğü üzere, taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşılmış olduğu twitler, 27 Mayıs-27 Haziran tarihleri arasında geçen 1 aylık süre içerisinde haftalara göre kategorize edilerek dağıtılmıştır. Gezi Parkı eylemleriyle ilgili taraftar grupları, eylemlerin başlangıç tarihi olarak kabul edilen 27 Mayıs ile 30 Mayıs arasında geçen dört günlük süre boyunca herhangi bir paylaşımında bulunmamış, seçili tüm taraftar grupları eylemlerle ilgili ilk twitlerini 31 Mayıs günü paylaşmıştır. Bu tarihten itibaren belirlenen zaman dilimi dört haftaya ayrılmış (1. Hafta: 31 Mayıs-6 Haziran, 2. Hafta: 7-13 Haziran, 3. Hafta: 14-20 Haziran, 4. Hafta: 21-27 Haziran), paylaşılan twitlerin sayısı ve yoğunluğu bu haftalara dağıtılarak ortaya çıkarılmıştır. Genel olarak bakıldığında Gezi Parkı eylemleriyle ilgili twitler en çok ilk hafta paylaşılmıştır. Bu verilerden hareketle, taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine olan ilgisi ve desteğinin en yoğun olduğu dönemin ilk haftayla sınırlı kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte, seçili gruplar arasında en dengeli paylaşımı yapan taraftar grubunun Çarşı olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Taraftar Gruplarının Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Paylaşmış Olduğu Twitlerin Etkileşim Düzeyi

Taraftar Grupları	Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Atılan Toplam Twit Sayısı	Alınan Yanıt Sayısı	Alınan Yanıt Sayısı (%)	Alınan Retweet Sayısı	Alınan Retweet Sayısı (%)	Alınan Beğeni Sayısı	Alınan Beğeni Sayısı (%)	Toplam
Çarşı	131	3.011	3,0%	84.746	83,2%	14.124	13,9%	101.881
12numara	295	3.199	4,4%	61.431	83,7%	8.748	11,9%	73.378
ultrAslan	22	520	3,6%	11.915	82,3%	2.036	14,1%	14.471
Vira	15	12	2,3%	468	88,8%	47	8,9%	527
Teksas	9	30	7,7%	347	89,2%	12	3,1%	389
Toplam	472	6.772	3,6%	158.907	83,4%	24.967	13,1%	190.646

Tablo 4'te seçili taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu twitlerin etkileşim düzeyine bakıldığında, söz konusu twitlerin en çok retweet sonra beğeni en az ise yanıt aldığı görülmektedir. Paylaşılan twitlerin toplam etkileşim sayısı 190 bin 646 olurken bu twitler 158 bin 907 (%83,4) retweet, 24 bin 967 beğeni (%13,1) ve 6 bin 772 (%3,6) yanıt almıştır. Taraftar grupları özelinde bakıldığında en çok etkileşim sayısına Çarşı taraftar grubu ulaşırken en az etkileşim sayısı ise Teksas grubundadır. Çarşı'dan sonra en fazla etkileşim alan taraftar grupları sırasıyla 12numara, ultrAslan ve Vira gruplarıdır. Taraftar gruplarının paylaşmış oldukları twitlerin etkileşim sayısı ve oranı göz önüne alındığında, söz konusu grupların Gezi Parkı eylemlerinin dijital kısmında oldukça etkili olduğunu gösterir niteliktedir.

Tablo 5: Gezi Parkı Eylemleriyle İlgili Atılan Twitlerin Kategorilere Göre Dağılımı

Taraftar Grupları	Davet ve Teşvik (A)	Mobilizasyon (B)	Enformasyon (C)	Organizasyon (D)	Dayanışma (E)	Siyasal İçerik (F)	Toplam Twit
Çarşı	35 26,7%	23 %17,6	17 13,0%	21 16,0%	23 17,6%	12 9,2%	131 27,75%
12numara	48 16,3%	63 21,4%	50 16,9%	37 12,5%	45 15,3%	52 17,6%	295 62,50%
ultrAslan	3 13,6%	6 27,3%	5 22,7%	2 9,1%	3 13,6%	3 13,6%	22 4,66%
Vira	3 20,0%	3 20,0%	3 20,0%	1 6,7%	2 13,3%	3 20,0%	15 3,18%
Teksas	1 11,1%	1 11,1%	3 33,3%	1 11,1%	2 22,2%	1 11,1%	9 1,91%
Toplam	90 19,1%	96 20,3%	78 16,5%	62 13,1%	75 15,9%	71 15,0%	472 100%

Tablo 5'te taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış oldukları twitlerin tamamı incelenip kategorilere ayrılmış, atılan her bir twit ilgili kategoriye kodlanmış ve her bir kategoriye göre twitlerin dağılım oranı yüzdesel olarak hesaplanmıştır. Gezi Parkı eylemlerini konu alan 472 twitin 96'sı (%20,3) mobilizasyonu sağlama, 90'ı (%19,1) eylemlere davet ve teşvik, 78'i (%16,5) bilgilendirme, 75'i (%15,9) eylemlerle ilgili dayanışma, 71'i (%15) siyasi içerikli uyarı, kınama ve sitem, 62'si (%13,1) ise organizasyonu sağlamak ve eylemcileri yönlendirmek amacıyla atılmıştır. İçerik olarak en fazla twitin mobilizasyon kategorisinde, en az twitin ise organizasyon kategorisinde atıldığı görülmektedir. Buna göre taraftar gruplarının eylemlerle ilgili Twitter hesaplarından en fazla eylemlere davet ve teşvik amaçlı twitler paylaşmış olduğu, en az eylemcileri yönlendirme amaçlı organizasyon twitleri paylaştığı görülmektedir.

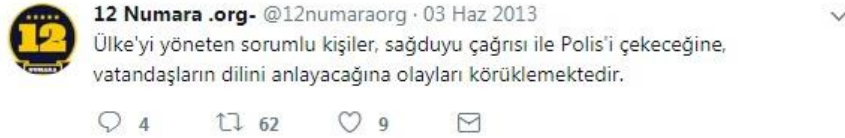
Buraya kadar aktarılan araştırma verileriyle, seçili taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu tüm twitlerin içeriği niceliksel olarak ortaya çıkarılmıştır. Taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu 472 twitin tamamını nitelik olarak analiz etmek ise çalışma amacı ve hacmi göz önünde alındığında gerekli görülmemiştir.

Bu nedenle çalışmanın odağına alınan siyasallığın, hangi boyutta ve ne şekilde söylemlere yansıdığı, taraftar gruplarının siyasal içerik kategorisinde paylaşmış olduğu twitlerden bazılarını incelemek suretiyle ortaya çıkarılacaktır. Gezi Parkı eylemleriyle ilgili seçili taraftar gruplarının paylaşmış olduğu 472 twitin 71'inin yani %15,9'unun siyasal içerik kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Taraftar grupları özelinde bakıldığında bu kategoride en fazla paylaşımı sırasıyla 12numara (52), Çarşı (12), ultrAslan (3), Vira (3) ve Teksas (1) yapmıştır. 12numara'nın siyasal içerik kategorisinde paylaşmış olduğu twitlere bakıldığında genel olarak sitem ağırlıklı bir söylem hâkimdir.

Şekil 10. 12numara Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-1

Şekil 10'da Gezi Parkı eylemlerinde yaşananlar bir "zulüm" olarak değerlendirildiği ve dolaylı olarak hükümete çağrıda bulunularak Gezi Park'ının park olarak kalmasına çağrı yapıldığı görülmektedir.

Şekil 11. 12numara Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-2

Şekil 11'de görüldüğü üzere, 12numara doğrudan ülkeyi yönetenlere seslenerek duymuş olduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Bu twitte polis şiddeti eleştirilmiş ve "ülkeyi yöneten sorumlu kişilerin" yani iktidarın eylemcileri anlamadığı ve eylemlerin yatıştırılması yerine daha da artmasına neden olan açıklamalar yaptığı dile getirilmiştir.

Şekil 12. 12numara Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-3

Şekil 12'de doğrudan devlete bir tavsiyede bulunulmuş, polisin geri çekilmesi ve eylemcilerin isteklerine karşılık verilmesi talep edilmiştir. Yine bir başka twitte 12numara, dönemin Cumhurbaşkanı olan Abdullah Gül'e resmi Twitter hesabı üzerinden seslenmiştir. 12numara'nın siyasal içerik kategorisinde paylaşmış olduğu twitler genel itibarıyla hükümetin Gezi Parkı eylemleriyle ilgili tutumunu eleştirir mahiyettedir. Bu twitlerde 12numara, hem devleti temsilen Cumhurbaşkanı'na hem iktidara hem de ana muhalefete hitap ederek eleştirilerini dile getirmiş, sitemli ifadelerle bazı taleplerde bulunmuştur. 12numara'dan sonra siyasal içerik kategorisinde en fazla twit paylaşan Çarşı grubu ise paylaşmış olduğu ilk twitte eylemlerde hükümetin takınmış olduğu tutumu sert bir dille eleştirmiştir.

Şekil 13. Çarşı Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-1

Şekil 13'te Çarşı'nın, hükümetin Gezi Parkı eylemleriyle ilgili tutumunu sert bir ifadeyle kınadığı görülmektedir. Bu ifadelerle Çarşı'nın hükümeti uyardığını da söylemek

mümkündür. Buna göre Çarşı, Gezi Parkı eylemlerinde hükümetin takındığı tavrı paylaşmış olduğu ilk twitle eleştirdiği ve hükümetin bu tavrının yanlış olduğunu düşünerek karşı bir duruş sergilediği görülmektedir.

Şekil 14. Çarşı Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-2

Şekil 14'te Çarşı'nın bir başka siyasal içerikli twitiyle dolaylı olarak hükümeti eleştirdiği görülmektedir. İkinci dünya savaşı sırasında müttefik güçlerin (ABD, İngiltere vs.) Hitler Faşizmini yıkmak için 6 Haziran 1944 yılında *Normandiya Çıkarması* adıyla anılan ve *D-Day* (Deliverance-Day: Kurtuluş Günü) olarak da bilinen askeri harekâtını hatırlatan Çarşı, harekâta yaşamını yitirenleri anarak Faşizmin karşısında yer aldığını ve özgürlükleri savunduğunu vurgulamıştır. Çarşı'nın bu paylaşımı Gezi Parkı eylemlerinin devam ettiği sırada yapmış olması, doğrudan olmasa da dolaylı olarak mevcut yönetimin faşist bir anlayışa sahip olduğunu ve özgürlüklerin kısıtlandığını vurgular niteliktedir. Buna göre Çarşı, Şekil 47'de her ne kadar bir siyasi görüşün yanında veya karşısında yer almadığını söylese de dolaylı olarak eleştirdiği mevcut hükümetin karşısında olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Çarşı'nın Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu twitlerde doğrudan olmasa da dolaylı olarak siyasal bir söylemi benimsediği görülmektedir.

Şekil 15. Çarşı Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği-3

Şekil 15'te Çarşı, hiçbir siyasi görüşü benimsemediğini vurgulayarak, kurulduğu ilk yıldan itibaren haksızlıklara karşı olduğunu dile getirmektedir. Bu twitle Çarşı, örgütlü bir yapı olarak kendini siyaset üstü bir yere konumlandırmaktadır. Buna karşın Gezi Parkı eylemlerinin başladığı ilk günlerde paylaşmış olduğu bir başka twitle Çarşı, her ne kadar siyasi bir görüşün karşısında veya yanında yer almadığını vurgulasa da ideolojik bir duruş sergileyerek Gezi Parkı eylemlerine destek verdiğini göstermektedir.

Şekil 16. ultrAslan Taraftar Grubunun Siyasal İçerik Kategorisinde Paylaşmış Olduğu Twit Örneği

Şekil 16'da görüldüğü üzere ultrAslan, "siyasi çekişmelerden uzak bir dayanışma" ile hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. ultrAslan, paylaşmış olduğu bu twitle Gezi Parkı

eylemlerinin siyasi bir yönünün olduğunu kabul etmekte ancak bu siyasi yönde taraf olmamayı tercih ettiği görülmektedir. ultrAslan'ın bu tutumunun, Vira ve Teksas grupları için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Seçili taraftar grupları içerisinde 12numara ve Çarşı'nın, diğer taraftar gruplarına göre siyasal içerik kategorisinde daha fazla twit paylaştığı görülmektedir. ultrAslan, Vira ve Teksas taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine hem doğrudan hem de dijital olarak vermiş olduğu desteğin, eylemlerin ilk haftasıyla sınırlı kalması, bu taraftar gruplarının siyasal mobilizasyonunun gerek eylemde gerekse söylemde daha sınırlı bir kapsamda gerçekleşmesine neden olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte seçili tüm taraftar gruplarının, Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu twitlerde, gerek dolaylı gerekse doğrudan siyasal bir söylemin hâkim olduğu görülmektedir.

Sonuç

Futbol taraftar gruplarının, Türkiye'de meydana gelen siyasal olay ve gelişmelere, taraftar kimliğinden sıyrılmaksızın katılım sağlayıp sağlamadığı, eğer katılım sağlıyorsa bu katılımın neden ve nasıl gerçekleştiği konusunu temel sorunsal olarak belirleyen bu çalışmada, yeni bir toplumsal hareket türü olarak değerlendirdiğimiz Gezi Parkı eylemleri örneğinde, örneklem olarak seçilen Çarşı (Beşiktaş), 12numara (Fenerbahçe), ultrAslan (Galatasaray), Vira (Trabzonspor) ve Teksas (Bursaspor) taraftar gruplarının söz konusu eylemlere siyasal bir amaçla doğrudan katılım sağladığı tespit edilmiştir. Söz konusu bu katılımın taraftar grupları arasında farklılık gösterdiği saptanmıştır. İstanbul takımlarının taraftar gruplarının, özellikle Çarşı (Beşiktaş) ve 12numara'nın (Fenerbahçe), eylemlerin başladığı ilk günlerden itibaren hemen her gün eylem alanına gittiği ve eylemlerin organizasyonu sağlamada önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu deneyimi, Anadolu kulüplerinin taraftarlarının da yaşadığı fakat üç büyükler olarak anılan Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray gibi İstanbul takımlarının taraftarlarının, eylemlerin merkezinde yer aldığı için daha fazla ön plana çıktığı saptanmıştır.

Gezi Parkı eylemlerinin duyurulmasında, eylemlerin organize edilmesinde ve eylemcilerin mobilizasyonunun sağlanmasında, yeni medya ortamlarının, özellikle sosyal paylaşım sitelerinden Twitter'ın önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle çalışmada, Gezi Parkı eylemlerine dijital katılım da sağladığı tespit edilen seçili taraftar gruplarının resmi Twitter hesapları 27 Mayıs-27 Haziran 2013 tarihleri arasında içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, seçili taraftar gruplarının tamamının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili resmi Twitter hesaplarından paylaşımında bulunduğu saptanmıştır. Buna göre Türkiye'de futbol taraftar gruplarının Gezi Parkı eylemleri örneğinde toplumsal hareketlere taraftar kimliklerinden sıyrılmaksızın dijital katılım da sağladığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre seçili taraftar gruplarının belirlenen tarihler arasında Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğu 472 twitin toplam 190 bin 646 etkileşim alması, taraftar gruplarının görüşlerinin dikkate alındığının ve beğenildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Etkileşim sayısında 158 bin 907 sayısıyla en fazla retweetlerin yer alması ise, bu görüşü desteklemektedir. Bununla birlikte taraftar gruplarının bir toplumsal hareketin organizasyonunu sağlamada yeni medya ortamlarını aktif olarak kullanması, özellikle Twitter'dan etkin bir şekilde istifade etmesi, yeni toplumsal hareketler açısından yeni bir döneme girildiğinin göstergesidir.

Gezi Parkı eylemleriyle ilgili taraftar gruplarının paylaşmış olduğu twitlerin oluşturulan kategorilere göre dağılımına bakıldığında en fazla twitin sırasıyla *Mobilizasyon*, *Davet ve Teşvik*, *Enformasyon*, *Dayanışma*, *Siyasal İçerik* ve *Organizasyon* kategorisinde paylaşıldığı görülmektedir. Buna göre taraftar gruplarının en fazla Gezi Parkı eylemlerini tertip etme/düzenleme ve eylemcileri harekete geçirme amaçlı mobilizasyon kategorisinde twit paylaştığı görülmektedir. Bu durum taraftar gruplarının bir toplumsal hareketin yönlendirilmesine etki ettiğini göstermektedir. Kategori bulgularına göre mobilizasyondan sonra en fazla davet ve teşvik kategorisinde twit paylaşıldığı görülmektedir. Bu bulguya göre

taraf tar gruplarının, hem kendi kulüplerinin hem de diğ er kulüplerin taraf tarlarını ve taraf tar gruplarını eylemlere çağ ırarak, bir toplumsal hareketin duyurulmasını ve bu toplumsal harekete katılımın sağ lanması için sorumluluk aldığı görülmektedir. Davet ve teş vik kategorisinden sonra en fazla twitin enformasyon kategorisinde paylaşılmıştır. Buna göre taraf tar gruplarının bir toplumsal hareketin tertip edilmesinde gerekli olan yer, zaman, mekân gibi konularda bilgi akış ının sağ lanmasında sorumluluk üstlendiğ i anlaşılmaktadır. Enformasyon kategorisinden sonra taraf tar grupları en çok dayanış ma kategorisinde twit paylaşmıştır. Bu bulguya göre taraf tar gruplarının harekete katılan diğ er eylemcilerle ortak bir biçimde hareket ettiğ i görülmektedir. Taraf tar grupları enformasyon kategorisinden sonra en fazla twiti siyasal içerik kategorisinde paylaşmıştır. Bu kategoride paylaşılan twitlerin doğ rudan veya dolaylı olarak devleti ve hükümeti muhatap aldığı tespit edilmiştir. Seçili taraf tar grupları içerisinde 12numara ve Çarşı'nın diğ er taraf tar gruplarına göre siyasal içerik kategorisinde daha fazla twit paylaşt ığı görülmektedir. ultrAslan, Vira ve Teksas taraf tar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine hem doğ rudan hem de dijital olarak vermiş olduğ u desteğ in eylemlerin ilk haftasıyla sınırlı kalması, bu taraf tar gruplarının siyasal mobilizasyonunun gerek eylemde gerekse söylemde daha sınırlı bir kapsamda gerçekleşmesine neden olmuştur. Bununla birlikte seçili tüm taraf tar gruplarının Gezi Parkı eylemleriyle ilgili paylaşmış olduğ u twitlerde, gerek dolaylı gerekse doğ rudan siyasal bir söylemin hâkim olduğ u görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle taraf tar gruplarının Gezi Parkı eylemlerine siyasal bir amaç da güderek dijital katılım sağ ladiğ i ve taraf tar gruplarının eylemlerinde görülen siyasallığın söylemlere de yansıdığı gerçeğ i ortaya çıkmaktadır. Kategori bulgularına göre en az twit ise organizasyon kategorisinde atılmıştır. Buna göre taraf tar gruplarının eylemlerin seyri ve eylemcilerin nasıl davranması gerektiğ iyle ilgili konularda sorumluluk aldığı ancak bu konulara daha az önem gösterdiğ i görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Futbol taraf tar gruplarının Türkiye'de meydana gelen siyasal olay ve geliş melere, taraf tar kimliğ inden sıyrılmaksızın siyasal bir gaye güderek hem doğ rudan hem de dijital katılım sağ ladiğ i, çalışmaya vaka olarak seçilen Gezi Parkı eylemleri örneğ inde tespit edilmiştir. Seçili taraf tar gruplarının hem doğ rudan katılım sağ ladiğ i eylemlerde siyasi sloganlar atarak hükümeti eleştirmesi ve istifaya davet etmesi hem de dijital katılım sağ ladiğ i Twitter'da siyasi içerikli twitler paylaşması taraf tar gruplarının siyasi bir amacının olduğ unu da göstermektedir. Bunun yanı sıra taraf tarların, eylemlerin ortaya çıkış nedenlerini siyasi gerekçelere dayandırması ve hükümetten sadece çevresel değ il siyasi taleplerde de bulunması, Gezi Parkı eylemlerinin ortaya çıkış ında olmasa bile eylemlerin geliş mesinde ve büyümesinde bizzatıhi siyasi bir yönün bulunduğ una işaret etmektedir. Bu yönüyle eyleme katılan taraf tar gruplarının doğ rudan siyasal bir amaca hizmet ettiğ i anlaşılmaktadır. Taraf tar gruplarının eylemlere yönelmesindeki temel motivasyonun ise, birikmiş bir siyasi rahatsızlığ ı dış a vurmak olduğ unu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Altunış ık, R., Coş kun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğ lu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya.
- Alver, F. (2008). Kapitalist üretim sürecinde ırkç ılık, futbol ve medya. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 223-247.
- Babacan, M. E. (2015). Yeni medya bağ lamında toplumsal hareket ve yeni insanın karakter analizi. *Folklor/Edebiyat*, 21(83): 295-307.
- Bayansar, R. (2014). Yeni toplumsal hareketler çerçevesinde çevresel açıdan Gezi Parkı olayları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayhan, V. (2014). Yeni toplumsal hareketler ve Gezi Parkı direniş i. *Birey ve Toplum*, 4(7), 23-57.

- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. London: Sage.
- Buechler, S. M. (1995). New social movement theories. *Sociological Quarterly*, 36(3): 441-463.
- Butler, M. (2011). Clicktivism, slacktivism, or 'real' activism? Cultural codes of American activism in the Internet era. *Communication Graduate Theses & Dissertation*. University of Colorado: Boulder CU Scholar.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Castells, M. (2015). *Networks of outrage and hope social movement in the Internet age*. (Second Edition). Cambridge: Polity Press
- Çetin, S. (2013). *Gezi'de Sosyal Medya İstatistikleri*. Erişim Tarihi: 09.07.2017. Erişim Adresi: <http://www.insanhaber.com/guncel/gezi-de-sosyal-medya-istatistikleri-h5142.html>.
- Fotomaç. (2013). *Biz bu işte yokuz*. Erişim Tarihi: 08.07.2017. Erişim Adresi: <https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2013/06/11/biz-bu-iste-yokuz>.
- Furuncu, D. (2014). Yeni toplumsal hareketler, küreselleşme ve dijital aktivizm: Gezi Parkı örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Goal (2013). *Trabzonspor'dan 'eylem' açıklaması*. Erişim Tarihi: 10.07.2019. Erişim Adresi: <https://www.goal.com/tr/news/232/s%C3%BCper-lig/2013/06/09/4036727/trabzonspordan-eylem-a%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1>.
- Gökçatı, M. A. (2008). *"Bizim için oyna" Türkiye'de futbol ve siyaset*. İstanbul: İletişim.
- Güler, A., Halıcioğlu, B. M. ve Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Gürakar, T. (2014). Bir direniş oyunu: Gezi'yi Bourdieu üzerinden okumak. *Sosyologca*, 7, 1-14.
- Helvacı, A., Dadyan, S. ve Erte, Ö. (2013). *Çarşı geliyoor! : Şovalye ruhlu semt çocukları*. İstanbul: Okuyan-us.
- Işık, G. (2011). Toplumsal hareketler: Tarih-kuram ve kapsam. Gülcan Işık (Ed.) *Toplumsal Hareketler* (s.1-44). Ankara: Nobel.
- Işık, G. (2013). Yeni toplumsal hareketler ve sanal gerçeklik boyutunda Gezi Parkı olayları. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(1): 19-33.
- İlkin, C. (2013). *Somemto ile Gezi Parkı eylemleri haftasında sosyal medya analizi*. Erişim Tarihi: 03.06.2017. Erişim Adresi: <http://docplayer.biz.tr/14400882-Somemto-big-data-somemto-ile-gezi-parki-eylemleri-haftasinda-sosyal-medya-analizi-copyright-2012-etiya-all-rights-reserved.html>.
- Johnston H., Larana, E. ve Gusfield, J.R. (1999). Kimlikler, şikâyetler ve yeni toplumsal hareketler. Çayır, K. (Ed.). *Yeni toplumsal hareketler içinde*. İstanbul: Kaknüs.
- Kasapoğlu, Ç. (2013). *Çarşı neden Gezi eylemlerine destek verdi?*. Erişim Tarihi: 02.07.2017. Erişim Adresi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130614_carsi_gezi_cagil.

- Kuper, S. (2014) *Futbol asla sadece futbol değildir*. 5. Baskı. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Luborsky, M. (1994). The identification and analysis of themes and patterns. J. Gubrium ve A. Sankar (Ed.) *Qualitative methods in aging research* (ss. 189-210). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. O. Akınhay ve D. Kömürcü (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Offe, C. (1999). Yeni toplumsal hareketler: kurumsal politikanın sınırlarının zorlanması. Kenan Çayır (Ed.). *Yeni toplumsal hareketler içinde* (s. 53-81). İstanbul: Kaknüs.
- Özçetin, B. ve Turan, Ö. (2015). Kahire’den İstanbul’a: Futbol, siyaset ve toplumsal hareketler. *Mülkiye Dergisi*, 39(2), 115-146.
- Özel, E. K. ve Deniz, Ş. Türk basınında Gezi Parkı eylemleri üzerine bir içerik analizi: eylemler nasıl sunuldu? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 876-893.
- Par, K. (2014). *Plüton'a bile destek verdik, Gezi'yi niye desteklemeyelim*. Erişim Tarihi: 02.07.2017. Erişim Adresi: <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1021606-plutona-bile-destek-verdik-geziyi-niye-desteklemeyelim>.
- Sayimer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2: 97-112.
- Schmidt, L. (1988). Yeşiller ve radikal sol. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*. Cilt-5. İstanbul: İletişim.
- Sucu, A. (2016). Manuel Castells'in "Ağ Toplumu" çerçevesinde sosyal ağlar ve yeni toplumsal hareketler ilişkisi: Gezi Parkı örneği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). Görsel okuryazarlık üzerine bir içerik analizi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 267-293.
- Tarhan, A. (2014). Medyayla ilişkilerde kurumsal web sayfalarının kullanımı: Halkla ilişkiler odaklı bir değerlendirme. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(2), 61-89.
- ultraAslan. (2013). *Açıklama*. Erişim Tarihi: 07.07.2017. Erişim Adresi: <http://www.ultraslan.com/Oku.asp?okuID=2974>.
- Wallerstein, I. (1993). Sistem-karşıtı hareketlerin tarihi ve ikilemleri. Amin, S, Arrighi, G., Frank A. G. ve Wallerstein, I. (Ed.) *Büyük kargaşa yeni toplumsal hareketlerin krizi* (ss. 10-53). İstanbul: Alan.
- Yanık, C. ve Öztürk, M. (2014). Toplumsal hareketlerin dönüşümü üzerine bir değerlendirme. *Mukaddime Dergisi*, 5(1): 45-63.
- Yüce, N. (2016). Yeni toplumsal hareketler bağlamında Gezi Parkı olaylarında Twitter'ın sivil örgütlenmedeki rolü: Taksim Dayanışması örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.